

1. THESS. 4,13-18

Om de hensovede

Mindre afhandling i:
Det nye Testaments eksegesi
Skrevet af: Dennis Jelstrup
Cpr. nr.: -
Sommeren 1995
Vejleder: Mogens Müller

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.1 OPGAVERNS IDÉ OG MÅL	s. 1
2.1 OVERSÆTTELSE	s. 1
2.2 STRUKTUREN I TEKSTEN	s. 1
2.3 DETAILEKSEGESE	s. 2
Vers 13:	s. 2
Vers 14:	s. 3
Vers 15a:	s. 5
2.3.1 NÆRMERE ANGIVELSE AF λογος κυριου I TEKSTEN	s. 6
2.3.2. HVORFRA KOMMER DETTE λογος κυριου?	s. 9
Vers 15b:	s. 11
Vers 16:	s. 12
Vers 17:	s. 13
Vers 18:	s. 16
2.4 SAMMENFATNING AF EKSEGESEN	s. 17
2.4.1 BESKRIVELSE AF PROBLEMET I THESSALONIKA	s. 17
3.1 AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER	s. 18
LITTERATURLISTE	s. I

1.1 OPGAVERNS IDÉ OG MÅL

Formålet med denne opgave er, at undersøge den tidlige eskatologisk forventning Paulus havde, sådan som de er bevidnet i 1. Thess. 4,13-18. Jeg har valgt teksten fra 1 Thess., da Thessalonikerbrevet generelt anerkendes som et ægte Paulusbrev, og fordi de fleste er enige om, at brevets affattelse sker meget tidligt. Jeg vil i opgaven undersøge, hvad der er Paulus' budskab til menigheden i Thessalonika. Særlig vil jeg være opmærksom på, om han i sin stil giver en indikation af situationen i menigheden. Jeg vil også forsøge at præcisere, hvor i teksten 'ordet fra Herren' findes, samt gøre mig nogle overvejelser omkring, hvorfra dette ord stammer. På baggrund af den samlede eksegesis vil jeg endeligt beskrive, hvad problemet i Thessalonika bestod i.

2.1 OVERSÆTTELSE

(13) Vi vil ikke, at I skal være uvidende, brødre, om de som er sovnet ind, for at I ikke skal sørge, ligesom de andre der ikke har noget håb. (14) For når vi tror, at Jesus døde og opstod, så [tror vi] også, [at] Gud vil føre de hensovede gennem Jesus sammen med ham. (15) For dette siger vi til jer med et ord fra Herren, at vi, de levende, de tilbageblevne ved Herrens komme, på ingen måde skal komme før de hensovede: (16) Herren selv vil, med en befaling, med en ærkeengels stemme og med Guds horn, stige ned fra himlen, og først skal de døde i Kristus stå op igen, (17) derefter skal vi, de levende, de tilbageblevne, samtidigt sammen med dem borttages i skyerne til et møde med Herren i luften, og så skal vi altid være sammen med Herren. (18) Så trøst hinanden med disse ord.

2.2 STRUKTUREN I TEKSTEN

- v. 13 Ramme: Målet med belæringen.
- v. 14 Troen på Jesu død og opstandelse som baggrund for deres sammenføring med Jesus, som er sovnet ind med ham.
- v. 15 Indledning til og kort applikation af 'Herreordet'
- v. 16-17 Selve 'Herreordet' med applicerende indskud.
- v. 18 Ramme: Målet med belæringen.

2.3 DETAILLEKSEGESE

Vers 13: Οὐ θέλομεν δε ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κοιμωμένων, ἵνα μὴ λυπηθῇτε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἤχοντες ἐλπίδα.

'Οὐ θέλομεν δε ὑμᾶς ἀγνοεῖν' viser, at der nu følger noget nyt, som læserne ikke tidligere har vidst noget om. Vi finder samme sprogbrug i bla. Rom. 1,13; 11,25 og 1.Kor. 10,1; 12,1, der dog alle har verbet i singularis, hvilket må formodes at være forklaringen på, at enkelte håndskrifter har 'θέλω' i stedet for 'θέλομεν'. Temaet med belæringen ridses så op med 'περὶ τῶν κοιμωμένων' og dens formål forklares med 'ἵνα μὴ λυπηθῇτε'. 'Περὶ' med genitiv finder vi også i 4,9 og 5,1 som introduktion til belæringens emne. Faw foreslår, at 'περὶ δε' er en indikation for, at Paulus her svarer på specifikke spørgsmål fra thessalonikerne.¹ Han sammenligner konstruktionen med den, vi finder i 1.Kor.7,1.25; 8,1; 12,1; og 16,1.25, hvor Paulus gør opmærksom på, at han besvarer de spørgsmål, korintherne har rejst i et brev til ham. Dette ville også forklare den abrupte overgang der er mellem de enkelte temaer i denne del af brevet.

Hvem det er, der er sove ind, må ud fra sammenhængen forstås som nogle fra menigheden, som er døde. Harnisch gør sig dog til talsmand for den hypotese, at det foreliggende tekstafsnit er en polemik mod en gnostisk opfattelse af forholdet mellem levende 'pneumatikere' og døde 'ikke-pneumatikere'.² Derfor er der for ham ingen grund til at regne med, at talen om 'τῶν κοιμωμένων' henviser til indtrufne dødsfald i menigheden.³ Men denne forståelse af teksten som polemisk giver Harnisch nogle forklaringsproblemer, bla. er han nødt til at afvise vers 18 som en senere redaktion.⁴ Hvis vi ser bort fra Harnisch, er de fleste enige om, at det opståede problem skyldes faktiske dødsfald i menigheden. Herfor

¹ Faw p. 220f

² Harnisch p. 22ff

³ ibid. p. 26

⁴ ibid. p.18 note 13

taler også brugen af den bestemte artikel i forbindelse med participiet. Med hensyn til disse døde er der noget, som thessalonikerne skal vide. Åbenbart noget nyt da Paulus siger, at de 'ikke skal være uvidende om', underforstået at de ved modtagelsen af brevet netop er uvidende om det, som Paulus skriver. Denne viden skal hjælpe dem ud af den sorg, de er kommet i ved dødsfaldene.

Præcist hvori den omtalte sorg består er vanskeligt at klarlægge. Det er af afgørende betydning for forståelsen af sorgen først at klarlægge, hvilket budskab Paulus giver som trøst i denne sorg. Derfor vil jeg først komme ind på sorgens karakter og tilstanden i menigheden efter eksegese. Så meget skal dog siges om sorgen her, at Paulus sammenligner den med den sorg som er kendetegnende for 'de andre der ikke har noget håb'. Disse andre 'λοιποὶ' må forstås som mennesker, der i modsætning til kristne (og jøder), betragtede døden som noget uigenkaldeligt eller som indgang til en skygge eksistens (jvf. myter om Hades i græsk mytologi). Tilhængere af forskellige mysteriereligioner i samtiden kan måske nok siges at have haft et håb om en bedre tilværelse efter døden, men i Paulus' øjne må et sådant håb have været betragtet som falskt og derfor svarende til ikke at have noget håb. Men om de kristne i Thessalonika skriver Paulus, at de har et håb, også når de konfronteres med døden. Dette uddyber han i næste sætning.

Vers 14:

εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἁξεί σὺν αὐτῷ.

Paulus sætter ikke spørgsmålstegn ved thessalonikernes tro, han inkluderer sig selv ved brugen af 1.pers.plu. Samtidig er brugen af 'εἰ' + indikativ udtryk for 'casus realis', hvor 'εἰ' oversættes med 'når' eller 'eftersom'.⁵ Han har også tidligere i brevet (kap. 1,8; 3,6; 4,8-9) rost deres tro og kærlighed. Problemet hos menigheden i Thessalonika har med deres håb at gøre ikke med deres

⁵ BDB § 372 a

tro. Paulus bruger formodentlig en foreliggende formulering for troens indhold 'Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη'. For denne formodning taler følgende betragtninger: Både (a) brugen af 'Ἰησοῦς' og ikke 'Χριστός' og (b) brugen af 'ἀνέστη' og ikke en form af 'ἐγείρω' er begge atypiske for Paulus. Det er ikke sikkert, at han bruger den foreliggende formulering i fuld udstrækning, han kan sagtens have forkortet den til det væsentligste.⁶ Hvor forståelsen af versets første halvdel ikke volder de store problemer, er det straks anderledes med anden halvdel. Ud fra konstruktionen 'εἰ... οὕτως καὶ...' ville det være naturligt af forvente en form for parallellitet mellem de to sætninger. Men det er der ikke helt. For det første sker der et subjektskifte fra 'Ἰησοῦς' til 'ὁ θεός', for det andet er det tvivlsomt om ordet 'ἄξει' er parallelt i betydning med 'ἀνέστη'. Grundbetydningen 'føre' eller 'bringe' af 'ἄγω' fører nærmere tankerne hen på bortrykkelse og dermed på parusien end på opstandelsen.⁷ Hyldahl skriver: "Der er ikke tale om nogen opstandelse - det sker først i v. 16... der er tale om den ἐπισυναγωγή, som 2 Thess 2,1 taler om, og som Mark 13,27 og Matt 24,31 også taler om, idet verbet ἐπισυνάξει/ἐπισυνάξουσιν bruges: om 'foreningen' med Herren ved hans parusi."⁸ Det Paulus altså siger her i verset er: "Når vi tror at Jesus døde og opstod, så følger deraf/så indebærer det, at vi tror de hensovede skal samles med Kristus ved hans parusi."⁹

Haack har en lidt anderledes tolkning, og får derfor følgende betydning: "Når vi tror osv., så vil Gud også (på de samme betingelser nemlig troen) føre de hensovede sammen med Kristus."¹⁰ Denne tolkning hænger ikke helt så godt sammen som den forrige, men

⁶ jvf. Harnisch p. 32f

⁷ jvf. Plevnik "The Parousia..." p. 225

⁸ Hyldahl "- indledning..." p. 68

⁹ Derfor supleringen med [tror vi at], i oversættelsen

¹⁰ jvf. Haack p. 556f

hovedsagen bliver den samme, nemlig at de hensovede skal føres sammen med Kristus. Selv om der i verset ikke er nogen explicit udtalelse om, at de døde skal opstå, er det svært at forestille sig, at tanken ikke er tænkt med. Plevnik argumenterer for, at det kun er levende, der kan optages til Kristus, og at de døde derfor først må blive levende.¹¹

Et enkelt problem mere i teksten skal her trækkes frem, og det er spørgsmålet om, hvortil præpositionsledet 'διὰ τοῦ Ἰησοῦ' knytter sig. Den mest nærliggende mulighed rent sprogligt er at knytte ledet til 'τοὺς κοιμηθέντας'. Det er bare vanskeligt at afgøre, hvad betydningen så bliver. Nepper-Christensen mener, at der med 'τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ' er tænkt på martyrerne¹², men det er vanskeligt ellers i teksten at finde antydninger om martyrer i Thessalonika. Hyldahl opfatter udtrykket som parallelt med 'οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ'¹³ i vers 16 altså 'de døde i Kristus', dvs. de der ved deres død troede på Kristus. Men spørgsmålet melder sig, hvorfor Paulus så ikke skriver det, når vi ved at han ofte netop bruger udtrykket 'ἐν Χριστῷ'. En tredje mulighed er at lade udtrykket spille på hele sætningen, og det får så med Harnischs ord følgende mening: "Das den Toten geltende künftige Handeln Gottes ist seinerseits christologisch begründet."¹⁴ Dette ligger for mig tæt op ad den fjerde og sidste mulighed at lade ledet lægge sig til verbet 'ἄξει', der derfor får to præpositionsled - en konstruktion der, selv om den ville være usædvanlig, ikke kan anses som umulig. Efter denne forståelse bliver Jesus den, hvorved Gud fører de hensovede sammen med ham.

Vers 15a:

Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου,

¹¹ Plevnik "The Taking Up..." p. 280f

¹² Nepper-Christensen p. 138

¹³ Hyldahl "- indledning..." p. 68

¹⁴ Harnisch p. 34

'Γάρ' må vise tilbage til vers 14, som en underbygning af det tidligere skrevne. For at slå helt fast at thessalonikerne ikke skal sørge, anfører Paulus et 'λόγος κυρίου'. Dette kan enten forstås parallelt med 'ὁ λόγος τοῦ κυρίου' i kap.1,8 som udtryk for det kristne budskab og da særligt om den del, der har med parusien at gøre, således Nepper-Christensen: "Es ist daher nicht grundlos anzunehmen, dass das 'Wort des Herrn' nicht synonym mit dem 'Evangelium' angewendet worden ist, sonder dass es... ein Ausdruck für den Teil der christlichen Botschaft ist, der es mit den Parusieerwartungen zu tun hat."¹⁵ Eller det kan forstås snævrere om et særligt budskab, hvilken er den mest udbredte opfattelse. Fx. skriver Löhr: "Um den Charakter dieses 'Herrenwortes' zu bestimmen, darf man allerdings keine Schlüsse aus 1 Thess 1 8-10 ziehen."¹⁶ Paulus ønske er at trøste thessalonikerne bedst muligt og støtter derfor sin belæring på et 'Herreord'.¹⁷ I den følgende ekskurs vil jeg søge at bestemme omfanget af dette.

2.3.1 NÆRMERE ANGIVELSE AF λογος κυριου I TEKSTEN

Søgningen må selvfølgelig begrænses til v.15b-17, da v. 15a og 18 klart ikke kan høre til 'Herreordet'.

Der er i v. 15b-17 tre muligheder: (a) At finde 'Herreordet' i v. 15b, (b) at sige at hele afsnittet 15b-17 er lig med 'Herreordet' og endelig (c) at identificere det med v. 16f.

Mod mulighed (a) taler, at Paulus udlægning af 'Herreordet', som vi så må finde i vers 16-17, betydningsmæssigt går langt ud over, hvad der er basis for i v. 15b. Stilen i v. 15b, af Harnisch kaldt 'Briefstil'¹⁸, taler også mod denne opfattelse. Samme stilistiske indvending kan anføres mod løsning (b), og samtidigt ville 'Herreordet' få en underlig dobbelt struktur. Den mest sandsynlige

¹⁵ Nepper-Christensen p. 141

¹⁶ Löhr p. 271

¹⁷ Wanamaker p. 171

¹⁸ Harnisch p. 40

løsning er altså at identificere 'Herreordet' med v.16f og forstå v.15b som en forudgribende applikation af dette.¹⁹

Men dette 'Herreord' formidler Paulus ikke helt umodificeret. Der er i teksten nogen spændinger i person og tal samt enkelte løse ender, som jeg vil se på for at fastslå (så vidt det er muligt), hvad Paulus' forlæg var.

Det helt klart mest interessante spørgsmål er, om forlægget indeholdt talen om de døde opstandelse, eller om dette er indføjet af Paulus. Hyldahl mener, på baggrund af sin teori om at 'Herreordets' forlæg skal findes i Matt.24,30-31, at denne tanke er indføjet af Paulus.²⁰ Marxsen²¹ vil lade muligheden stå åben, men er ligesom Hyldahl overbevist om, at 'Herreordet' er et parusiord og ikke en belæring om opstandelsen. Hvis vi går ud fra, at talen om de døde opstandelse ikke var tilstede i Paulus forlæg, kan forlægget parafraseres således: "Herren vil stige ned fra Himlen og [de retfærdige] skal borttrykkes osv."²² Problemet ved en sådan forståelse er, at enhver tale om de hensovede så er forsvundet fra forlægget, og dermed er forholdet levende/døde ikke indeholdt i det 'Herreord', Paulus bruger for at gøre rede for netop forholdet mellem levende og døde! Harnisch skriver (mod Marxsen): "Es ist aber kaum denkbar, dass der Apostel auf eine Tradition zurückgegriffen haben sollte, welche die *für ihn* wesentliche Pointe erst nach der Eintragung des entscheidenden Sachgesichtspunktes zum Ausdruck zu bringen vermochte."²³ Löhr, der mener at finde en fælles tradition bag 1.Thess.4,16f og 1.Kor.15,51f, fastholder også, at forlægget må have indeholdt temaet døde/levende.²⁴ Udover

¹⁹ jvf. Harnisch p. 40f

²⁰ Hyldahl "Auferstehung..." p. 130

²¹ Marxsen p. 30f

²² *ibid.* p. 30

²³ Harnisch p. 46

²⁴ Löhr p. 270

disse indholdsmæssige argumenter for, at talen om de døde og deres opstandelse var indeholdt i forlægget, er der også et sprogligt: Det kunne se ud som om, Paulus her i afsnittet primært bruger en form af 'κοιμώμενος/κοιμήθεις' som betegnelse for de døde²⁵, for så pludseligt her i vers 16 at skrive 'νεκροί'. Dette styrker sandsynligheden for, at netop denne vending var med i det forlæg Paulus citerer. Også brugen af 'ἀνίστημι' i stedet for Paulus' normale 'ἐγείρω'²⁶ indicerer, at Paulus her citerer. På denne baggrund vil jeg konkludere, at talen om de dødes opstandelse var med i Paulus' forlæg. Anderledes stiller det sig med udtrykket 'ἐν Χριστῷ'. Det må formodes at dette udtryk er en tilføjelse fra Paulus hånd, da det er et udtrykt, han bruger meget andre steder. Dernæst vil jeg se på spørgsmålet: hvad kan ikke have stået i forlægget? Udtrykket 'ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι' ligner en afsmitning fra den forudgribende applikation i v. 15, men problemet er, at hvis vi fjerner det helt, så er der ingen til at blive 'borttrykket'. En mulig løsning er med Harnisch at antage, at 'ἡμεῖς οἱ ζῶντες' er en Paulinsk præcisering,²⁷ sådan at forlægget kun indeholdt 'οἱ περιλειπόμενοι'. Marxen er en smule mere hårdhændet og skriver om hele udtrykket: "Hier wird deutlich eine von Paulus in V.15 formulierte Wendung wieder aufgenommen."²⁸ I stedet foreslår han 'οἱ δίκαιοι'. Jeg holder mest til Harnishs løsning, hvor ordlyden i v. 15 og 17 kan tænkes at have påvirket hinanden. (For begge løsningers vedkommende gælder, at verbet selvfølgelig skal ændres fra 1. til 3.pers.plu.) Paulus læser altså 'οἱ περιλειπόμενοι' i sit forlæg og bruger dette, allerede når han i v.15 introducerer 'Herreordet' med den forklarende tilføjelse 'ἡμεῖς οἱ ζῶντες', hvilket igen giver afsmitning til v.17. 'Πρῶτον' og 'ἔπειτα' er formodentlig også forklarende tilføjelser fra

²⁵ nemlig i versene 13, 14 og 15

²⁶ jvf. bemærkninger til vers 14

²⁷ Harnisch p. 42f

²⁸ Marxsen p. 30

Paulus' side. Den sidste sætning i v.17 'καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἔσόμεθα' forklares også bedst som en Paulusapplikation.²⁹ Tilbage er så næsten kun at sige, at 'αὐτὸς' af alle opfattes redaktionelt og derfor ikke regnes med til forlægget. Dvs. at Paulus' forlæg (formodentligt) har set sådant ud: ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ, καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται. οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγῇσονται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἄερα.³⁰ Det synes altså sandsynligt, at Paulus har et fast formuleret forlæg at gå ud fra. Det er interessant at bemærke, at Paulus kommer med flest forklarende tillæg i anden halvdel af 'Herreordet', dette må ses som en indikation af, at det er her hans hovedinteresse ligger.³¹

Efter således at have fastslået Paulus forlæg, vil jeg gøre mig nogle overvejelser om dets oprindelse.

2.3.2. HVORFRA KOMMER DETTE λογος κυριου?

Det er muligt at opstille følgende muligheder for hvorfra Paulus 'Herreord' kan komme:

1) Paulus citerer et Jesus ord

a) der findes gengivet andre steder i en anderledes men genkendelig form.³²

b) der ikke findes andre steder i en genkendelig form.³³

2) Paulus citerer et urkristent profetord³⁴

a) som han selv har fået åbenbaret.

²⁹ Harnisch p. 42

³⁰ jvf. Harnisch p. 42f

³¹ jvf. Nepper-Christensen p. 143

³² Hyldahl "Auferstehung..." p. 130f, Nepper-Christensen p. 151ff

³³ Jeremias p. 57f

³⁴ Marxsen p. 36, Gillman p. 274f

b) som en anden har fået åbenbaret.

3) Paulus omarbejder en anden skriftlig kilde fx. LXX eller et senjødisk apokalyptisk skrift.³⁵

Ad. 3: Löhr foreslår, at Paulus Ex.19,17 kan være baggrunden for det af Paulus anførte 'Herreord'. Det forudsætter for mig at se et så omfattende ændringsarbejde af Paulus, at talen om et forlæg mister sin betydning. Samme indvending gælder for de, som vil finde forlægget i senjødiske apokalyptiske skrifter, fx. 4.Ezra 13. Derudover er Thessalonikerbrevet formodentlig ældre end 4.Ezra, hvilket gør det vanskeligt at se netop dette skrift som forlæg.

Ad. 2: 'Ἀόγος κυρίου' forstået om et profetord skulle så være en parallel til Guds tale ved profeterne i GT. Men vi har ingen eksempler i NT på åbenbaringer/profetord, der videregives som 'et ord fra Herren'.

Ad. 1: Dette løsningsforslag er langt på vej det bedste. Det forklarer brugen af termen 'Ἀόγος κυρίου' som et autentisk ord fra Kristus.³⁶ Jeg vil derfor koncentrere mig om denne løsningsmulighed. Ad. 1a: Hyldahl vil finde 'Herreordet' i Matt.24,30-31.³⁷ Det giver dog det problem, at vi ingen tale om opstandelsen finder her. Dette, mener Hyldahl, er indføjjet fra Dan.12,2. Men som vist ovenfor peger både Marxsen og Löhr på det problematiske i at hævde, at Paulus' forlæg ikke indeholdt talen om døde og levende. Nepper-Christensens forslag er at finde 'Herreordet' i Joh.11,25f, hvor Jesus taler om døde, levende og opstandelse. Men her mangler parusien. Dette forklarer han ved at foreslå, at versene oprindeligt skulle have stået efter Joh.5,28f, hvor Jesus taler om dommen og de døde, der skal høre hans røst og opstå. Dette begrundes han med et tilsyneladende brud i teksten i Joh.11.³⁸ Denne teori er temmelig omfattende og rejser for mig at

³⁵ Löhr p. 272

³⁶ jvf. Wanamaker p. 171

³⁷ Hyldahl "- indledning..." p. 69

³⁸ Nepper-Christensen p. 151ff

se lige så mange spørgsmål som den besvarer. Jeg mener ikke, nogen af de ovenstående teorier giver et tilfredsstillende bud på en tekst, der kan være parallel/forlæg til 'Herreordet' i vers 16f. Derfor vil jeg med Jeremias³⁹ mene, at Paulus gengiver et Jesus ord, som vi ikke kender andre steder fra. Denne løsning er ikke helt tilfredsstillende, men den rejser færre problemer end de øvrige.

Vers 15b: Ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας.

'Ὅτι' må opfattes epexegetisk, da citatet først starter i v.16.⁴⁰ Mange opfatter Paulus brug af 1.pers.plu. som et bevis for at Paulus regnede med at være levende ved parusien. Det støder for mig at se dog ind i problemer med tolkningen af kap. 5 v.10 'εἴτε γρηγορώμεν εἴτε καθύδωμεν', hvor Paulus godt nok bruger de ord, der i den umiddelbare kontekst er brugt om kristne kontra ikkekristne, men klart i en mening der griber tilbage til netop dette afsnits tale om døde kontra levende. Men Paulus bruger sproget sådan som det er naturligt for ham. Han indbefatter sig selv i thessalonikernes tankegang og siger: "Vi skal på ingen måde gå forud for de hensovede." Det ville have været unaturligt at gøre anderledes. Jvf. også Green: "It would be most unnatural for him, while alive, to include himself among the other category. Indeed to rank himself among the dead would be to say that the Advent would not happen until after his death, which would be to some extent to fix its date. And this Paul resolutely and repeatedly refused to do."⁴¹ Paulus budskab i dette halvvers er klart og direkte: "De levende har intet som helst fortrin ved parusien i forhold til de hensovede". Den meget kraftige nægtelse 'οὐ μὴ' + aorist

³⁹ Jeremias p. 57

⁴⁰ Harnisch p. 41

⁴¹ Green p. 286 note 2

konjunktiv⁴² tilkendegiver, at vi her er inde ved kernen i problemet i Thessalonika. Der må have været en forestilling i Thessalonika om, at de som levede ved parusien på en eller anden måde ville have et fortrin i forhold til de døde, eller måske nærmere at de, som er døde ved parusien, vil miste noget i forhold til de levende. Den normale forståelse af 'φθάσωμεν' her er at komme først/før. Men Nepper-Christensen rejser spørgsmålet, om der ikke ligger lidt mere i ordet: "Es ist daher durchaus sinnvoll anzunehmen, dass ausser der Bedeutung 'zuvorkommen' von φθάνειν sich diese Erwägung einstellt, ob nicht derjenige oder die Betreffenden, denen man gegebenenfalls zuvorkommt, davon ausgeschlossen werden, an der Parusie teilzunehmen."⁴³ Dette vil jeg vende tilbage til, når jeg forsøger at beskrive tilstanden i Thessalonika.

Vers 16: Ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ, καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον

Vi er nu kommet til selve 'Herreordet' som Paulus anfører som bevis eller grundlag, for det han hidtil har sagt.

Der er lidt forståelsesmæssige problemer i starten af halvverset. 'ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ' kan grammatisk forstås om ledsagende omstændigheder.⁴⁴ Engle og horn (basuner) finder vi Matt. 24,30-31 (Mark.13,27 har bare engle) og i 1.Kor.15,51-52 finder vi den sidste basun, som indvarsler de kristnes forvandling. Det er ikke muligt i denne sammenhæng nærmere at fastslå, hvad de enkelte begreber betyder, men det samlede billede kan der ikke være tvivl om. Vi har her med Herrens komme i magt og herlighed at gøre. Jeremias bruger billedet med kongen, der kommer med hele sin hær,⁴⁵ og det er vel egentlig dækkende. Det

⁴² BDB § 365

⁴³ Nepper-Christensen p. 144

⁴⁴ BDB § 198

⁴⁵ Jeremias p. 58

centrale budskab i denne del af verset er heller ikke, at præcisere hvordan parusien skal foregå men, at Herren stiger ned fra himlen i magt og herlighed.⁴⁶ Om 'οὐρανός' som Guds sfære er det ikke nødvendigt at sige andet, end at det er forskelligt fra det i næste vers optrædende 'ἀήρ'.

Καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον. For første gang i brevet nævner Paulus specifikt de dødes opstandelse. Det har formodentligt ligget implicit i 'ἄξει' i vers 14⁴⁷, men explicit forekommer begrebet først her. Udtrykket 'ἐν Χριστῷ' er som sagt ovenfor nok en tilføjelse af Paulus, men hvortil lægger det sig? Der er to muligheder (a) 'de døde' og (b) 'opstå'. Mulighed (a) ville normalt kræve 'οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Χριστῷ', men ingen regel uden undtagelser.⁴⁸ Det ville så give betydningen de døde, der ved deres død var kristne/stod i forbindelse med Kristus. Mulighed (b) ville blive en parallel til 'διὰ τοῦ Ἰησοῦ' i vers 14, med samme betydning som angivet der (Kristus som den hvorved de døde oprejses). Jeg har i oversættelsen valgt mulighed (a), men vil ikke udelukke at mulighed (b) lige såvel kunne anvendes. Med 'πρῶτον' angiver Paulus tidsfølgen ved parusien. De døde skal opstå først, før der sker noget som helst med de levende. Med brug af dette ord giver Paulus os et fingerpeg om, at det netop er tidsfølgen og forholdet mellem døde og levende ved parusien, han ønsker at gøre thessalonikerne klart.

Vers 17: ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἄερα. καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἔσόμεθα.

⁴⁶ Plevnik gør i "The Parousia..." p. 234ff meget ud af at trække linierne tilbage til GT, for de enkelte begrebers vedkommende. Men hans konklusioner på denne baggrund er ikke meget tydeligere end den ovenfor angivede, at Kristus kommer i magt og herlighed.

⁴⁷ jvf. eksegesen til dette vers

⁴⁸ BDB § 272, 2

Om 'ἐπεὶτα' gælder de samme bemærkninger som ovenfor til 'πρῶτον', Paulus gør den tidslige rækkefølge i parusiens begivenheder klar for thessalonikerne. De døde opstår først og er dermed 'på niveau' med de levende, derefter skal begge parter sammen og samtidigt⁴⁹ borttages. Bag 'ἀρπαγησόμεθα's passive form må man nok se Gud eller Kristus som den handlende, formodentlig Gud hvis parallellen til vers 14 tages i betragtning.

Der siges i teksten intet om den forvandling af de troende som Paulus beskriver i 1.Kor.15,51f - Paulus ærinde her er et andet.⁵⁰ Haack mener dog, at forvandlingen forudsættes bekendt hos læserne.⁵¹ Det er svært at se, hvorud fra han drager denne konklusion. Hans argumentation er i stilen "det findes i 1.Kor., altså må det også findes her". Plevnik mener også, at forvandlingen er tænkt med men argumenterer en smule anderledes: "The transformation aspect is implicit... inasmuch as the ultimate life is a participation in the risen life of Christ."⁵² Jeg vil ikke lægge mig fast på en forståelse for eller imod, men lade muligheden stå åben for at de har ret.

Bortrykkelsen sker 'ἐν νεφέλαις'. Dette forstås nok bedst som en art transportmiddel. Plevnik sammenligner med beretningen om Kristi himmelfart i Act. 1,9 og beretningen om de to vidner i Åb. 11,12.⁵³ Bruce ser en forbindelse til GT'lige teofanier. Han skriver: "'In clouds' - not simply because clouds suggested themselves as convenient vehicles for transportation through space but because clouds are a regular feature of biblical theophanies."⁵⁴ Mark.13,26 og Matt.24,30 har menneskesønnen ankommende i skyerne/på himlens

⁴⁹ jvf. Bauer sp. 83

⁵⁰ Plevnik "The Parousia..." p. 223

⁵¹ Haack p. 567

⁵² ibid. p. 223, dog brugt i omtalen af vers 14.

⁵³ Plevnik "The Parousia..." p.264

⁵⁴ Bruce p. 102

skyer. Selvfølgelig er der en parallel til det foreliggende vers med parusi og skyer, men der er den store forskel, at det ikke er Kristus, der kommer 'ἐν νεφέλαις', men de troende der borttrykkes. Selvfølgelig kan der være tale om de samme skyer, eller det kan være en påvirkning fra en sådan forestilling, men jeg synes, at Plevnik har fat i de bedste paralleller, når han opfatter skyerne som "a means of transportation which takes the faithful from the earthly ambience to the upper world of the risen Lord."⁵⁵ Men borttrykkelsen er kun et middel - målet er 'εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἄερα'. Petterson kommer efter en lang undersøgelse af brugen af 'ἀπάντησις' og 'ὑπάντησις' i forskellige klassiske tekster frem til, at termen er 'et statsretsligt udtryk' for det, at en bys indbyggere kommer en prominent gæst i møde og i procession følger ham det sidste stykke vej ind i byen.⁵⁶ Hvis dette er rigtigt, forklarer det også brugen af 'ὑπάντησιν' i nogle håndskrifter, da de to udtryk (iflg. Peterson) er synonyme. Imod denne opfattelse skriver Plevnik: "The word ἀπάντησις is a frequent word in the LXX (58 times), but is found also in the New Testament (4 times), and in Hellenistic descriptions of imperial parousias. However, εἰς ἀπάντησιν is found only once in Hellenistic sources. The frequent use of this term in the LXX makes it doubtful that the phrase is a *terminus technicus* taken from the protocol for the imperial parousias."⁵⁷ Hvis Peterson har ret, betyder det, at de kristne møder Herren i skyen, og så ledsager ham til jorden, der så bliver det sted, hvor 'καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἔσόμεθα' skal finde sted. Hvis Plevnik har ret, står spørgsmålet om de kristnes blivende opholdsted ubesvaret i teksten. Nepper-Christensen angiver tre muligheder for stedet, hvor de kristne altid skal være sammen med Herren: (a) I luften, (b) i himlen og (c) på jorden. Han afviser med det samme luften, ud fra den opfattelse, at de onde

⁵⁵ Plevnik "The Parousia..." p. 265

⁵⁶ Peterson p. 697f

⁵⁷ Plevnik "The Parousia..." p. 276

ånder holder til der (jvf. Eff.2,2). Løsning (b) sætter han et spørgsmålstejn ved i forbifarten uden nærmere at angive grunden. For løsning (c) anfører han ikke kun Petersons undersøgelse men også brugen af 'καταβαίνειν' i vers 16.⁵⁸ Det ville være ejendommeligt, hvis Kristus steg ned fra himlen, mødte de kristne i luften og så for tilbage igen. Han anfører også tankegangen fra Åb.21 om Gud, der tager bolig hos menneskene, og om det nye Jerusalem, der kommer ned fra himmelen.⁵⁹

Med Nepper-Christensen og Peterson vælger jeg den forståelse, at de kristnes blivende opholdssted sammen med Herren bliver jorden. Endeligt skal bare med Hyldahl nævnes: "καὶ οὕτως... betyder ikke 'og således' (nemlig i luften?!), men 'og så', jfr. D.O. 1948."⁶⁰

Vers 18: ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις
Paulus slutter nu ringen om afsnittet ved at gentage (med andre ord) det formål, han angav for belæringen i v.13. Paulus har skrevet med henblik på den sorg, der var opstået i menigheden, og opfordrer nu thessalonikerne til gensidigt at trøste hinanden med den belæring 'τοῖς λόγοις τούτοις', han har givet. Harnisch mener, som anført ovenfor, at dette vers er en senere tilføjelse,⁶¹ men det er på baggrund af hans lidt specielle syn på afsnittets formål. Dertil vil jeg bemærke, at det er risikabelt at lade en forudfattet forståelse af et afsnit være bestemmende for omfanget af samme. Der synes heller ikke at være nogle tekstkritiske indikationer for en sådan opfattelse. Jeg vil derfor mene, at verset er en naturlig afrunding af Paulus belæring i dette afsnit.

⁵⁸ Nepper-Christensen p. 148-149

⁵⁹ Måske er der efter parusien ikke længere tale om en skelnen mellem himlen (dvs. Guds sfære) og jorden (menneskenes ditto). Hvis Gud tager bolig hos menneskene (Åb.21), så er disse to sfærer blevet til en.

⁶⁰ Hyldahl "- indledning..." p. 70

⁶¹ Harnisch p. 18 note 13

2.4 SAMMENFATNING AF EKSEGESEN

Paulus angiver i v.13 temaet 'om de som er sovet ind' for afsnittet. Hans sprogbrug angiver, at han i dette emne har noget nyt at sige. Hans hensigt er, at thessalonikerne ikke skal sørge. Den sorg, som tessalonikerne er kommet i ved dødsfaldene i menigheden, sammenligner Paulus med hedningernes.

I v.14 siger Paulus, hvorfor der ikke er grund til at sørge. Den fælles tro på Jesus som død og opstået indebærer også troen på, at Gud vil bringe de hensovede sammen med ham. Paulus taler ikke explicit om opstandelsen, men fokuserer på parusien.

I v.15-17 angiver Paulus et ord fra Jesus, der begrundes, hvad han lige har sagt. Dette ord sammenfatter han først til, at de levende ikke kommer de døde i forkøbet ved parusien, hvormed han også angiver, at de døde ikke går glip af noget i forhold til de levende ved denne begivenhed. Dernæst citerer han selve Jesusordet med forskellige applicerende tilføjelser, der primært drejer sig om rækkefølgen i begivenhederne ved parusien. De dødes opstandelse var formodentligt en del af Paulus' forlæg.

I v.18 påpeger Paulus endnu engang formålet med sin belæring, nemlig at den skal være til trøst i thessalonikernes situation.

2.4.1 BESKRIVELSE AF PROBLEMET I THESSALONIKA

Hvad kan vi ud fra ovenstående sige om situationen i Thessalonika? Dødsfaldene i menigheden havde bragt thessalonikerne i en tilstand af sorg. Hvor i denne sorg bestod, er der flere bud på. Hvis vi ser bort fra Harnischs gnostikerhypotese, da den passer dårligt med teksten, kan skematisk anføres følgende løsningsmodeller: (a) sorg over at de døde ville gå glip af parusien, (b) sorg fordi de døde ville forblive døde, (c) sorg på baggrund af egen angst for døden og (d) sorg som følge af en mere grundlæggende tvivl på hele Paulus' budskab.

Ad (a): Hvis thessalonikerne sørgede, fordi deres afdøde ikke ville opleve parusien, men først opstå efter denne,⁶² er det svært at

⁶² jvf. Bruce p. 104

forstå, at Paulus kvalificerer deres sorg som lignende hedningernes. Derfor vil jeg afvise denne ellers populære tese.

Ad (b): Hvis thessalonikerne regnede med, at de døde ville forblive døde, rammer Paulus budskab forbi sit mål. Det, han så skulle have skrevet til menigheden, skulle have været et budskab om, at de døde ville opstå! Ikke en forklaring af rækkefølgen i begivenhederne ved parusien.⁶³

Ad (c): Dette er usandsynligt, da Paulus skriver til dem om forholdet mellem de, der er døde, og de, der er levende.

Så bliver kun mulighed (d) tilbage. Det, at nogle i menigheden var døde, havde bragt resten i så store anfægtelser, at de var ved at miste det håb, der er en følge af troen på den opstandne Kristus.⁶⁴ Det ser ud til, ud fra ovenstående sammenfatning af eksegesen, at thessalonikernes problem bestod i en manglende forståelse af rækkefølgen i begivenhederne, der medførte, at de ikke kunne se, hvordan de hensovede skulle komme til at opleve parusien. På den baggrund var de ved helt at miste håbet på den parusi, der var blevet forkyndt for dem ved menighedens grundlæggelse.⁶⁵

3.1 AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Det foreliggende afsnit i 1.Thess.4,13-18, er en belæring om forholdene ved parusien, med særlig henblik på tidsfølgen i de begivenheder der har med døde og levende og gøre. Særligt forholdet mellem opstandelsen og bortrykkelsen gøres klart for læserne ved et 'Herreord', der kunne isoleres til vers 16f. Ved dette hjælpes menigheden til at se, at de døde får del i parusien. 'Herreordet' er formodentligt et såkaldt agrafon, et Jesus ord der ikke er bevidnet andre steder.

Paulus' formål var, at læsernes håb, der pga. manglende overblik

⁶³ jvf. Hyldahl "Auferstehung..." p. 129 og Marxsen p. 36f

⁶⁴ jvf. Hyldahl "Auferstehung..." p. 129

⁶⁵ om forkyndelsen ved menighedens grundlæggelse se bla. Munck p. 102f

over parusiens begivenheder og deraf følgende tvivl karakteriseres som værende i stil med hedningernes, skulle styrkes derved. Teksten er ikke en belæring om opstandelsen, men opstandelsen tænkes med ind i en rækkefølge af begivenheder ved parusien, hvis klimaks er mødet med Herren i luften.

LITTERATURLISTE TIL MINDRE AFHANDLING OM 1. THESS. 4,13-18

Kilde:

Neste-Aland	Novum Testamentum Graece, Hrsg.
Nestle-Aland, 26. Aufl., Stuttgart 1979
p. 536 | 1 |
|-------------|--|---|

KOMMENTARER:

F.F. Bruce	Word Biblical Commentary
1 & 2 Thessalonians
Word Books, Publisher 1982
p. 93-105	13
Niels Hyldahl	Første og Andet Tessalonikerbrev
- indledning og fortolkning
København 1981
p. 65-70	6
Charles A.
Wanamaker	Commentary on 1 & 2 Thessalonians
New International Greek Testament Commentary
Eerdmans 1990
p. 164-175	12

ARTIKLER OG MONOGRAFIER:

Hendrikus Boers	The Form Critical Study of Paul's Letters.
1 Thessalonians as a Case Study
NTS Vol. 22 (1975) p. 140-158	19
Chalmer E. Faw	On the Writing of First Thessalonians
JBL Vol.71 (1952) p. 217-225	9
John Gillman	Signals of Transformation in
1 Thessalonians 4:13-18
CBQ Vol. 47 (1985) p. 263-281	19
E.M.B. Green	A Note on 1 Thess 4,15.17
Exp.Times 69 (1957) p. 285-286	2
Ernst Haack	Eine exegetisch-dogmatische Studie zur
Eschatologie über 1 Thessalonicher 4,13-18
ZST 15 (1935) p. 544-569	26
W. Harnisch	Eschatologische Existenz. Ein exegetischer
Beitrag zum Sachanliegen von 1.Thessalonicher
4,13-5,11
FRLANT 110. Göttingen 1973 p. 16-51	36
Niels Hyldahl	Auferstehung Christi - Auferstehung der Toten.
Teologiske studier 7. Århus 1980	

	p. 119-135	17
J. Jeremias	Unbekannte Jesusworte. Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments. Zürich 1948 p. 7-33 + 57-58	29
B.N. Kaye	Eschatology and Ethics in 1 and 2 Thessalonians NT Vol. XVII (1975) p.47-57	11
George Eldon Ladd	A Theology of the New Testament Eerdmans Publishing Company 1977 p. 193-212 + 311-358 + 550-570	89
Richard N. Longenecker	The Nature of Paul's Early Eschatology NTS Vol 31 (1985) p. 85-95	11
Gebhard Löhr	1 Thess 4 15-17: Das "Herrenwort" ZNW Vol. 71 (1980) p. 269-273	5
W. Marxsen	Auslegung von 1 Thess 4,13-18 ZThK 66 (1969) p. 22-37	16
C.L. Mearns	Early Eschatological Development in Paul: The Evidence of I and II Thessalonians NTS Vol. 27 (1980-1981) p. 137-157	21
Johannes Munck	1 Thess. I. 9-10 and the Missionary Preaching of Paul Textual Exegesis and Hermeneutic Reflexions NTS Vol. 9 (1962-1963) p. 95-110	16
Poul Nepper- Christensen	Das verborgene Herrenwort. Eine Untersuchung über 1.Thess. 4,13-18 StTh 19 (1965) p. 136-54	19
E. Peterson	Die Einholung des Kyrios ZSyTh 7.Jahrg. Gütersloh 1929 p. 682-702	21
Joseph Plevnik	The Parousia as Implication of Christ's Resurrection. An Exegesis of 1 Thess 4:13-18 (FS) D.M. Stanley: Word and Spirit ed. J. Plevnik Willowdale, Ontario 1975, p. 199-277	79
Joseph Plevnik	The Taking Up of the Faithful and the Resurrection of the Dead in 1 Thessalonians 4:13-18 CBQ Vol. 46 (1984) p. 274-283	10

- A. Wimmer Trostworte des Apostles Paulus an
Hinterbliebene in Thessalonich
(1 Thess 4,13-18)
Bibl 36 (1955) p. 273-286 14

Antal sider i alt

501

HJÆLPEMIDLER:

- Walther Bauer Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu den
Schriften des Neuen Testaments und der
übrigen urchristlichen Literatur,
5. Aufl., Berlin 1971
- Blass, Debrunner,
Rehkopf Grammatik des neutestamentlichen
Griechisch. Göttingen 1979